

Tidsskrift for

DANSK-ESTISK SELSKAB
DANISH-ESTONIAN SOCIETY
TAANI-EESTI SELTS

Nummer 72

Januar 2019

ISSN 1600-826X

Løssalgspris kr. 40,00

Godt nyt Valdemarsår!

Det er Ulla Johansen til højre. Foto: Ruslands Geografiske Selskab/Русское географическое общество

Russisk hæder til Ulla Johansen – se side 25

**DES' Dannebrogstrejse 2019
– 800 år efter Valdemar!**

**Spændende medlemsrejse med mange oplevelser fra
14.–19. juni 2019 - Læs mere side 4**

DES-NYT

ISSN 1600-826X

Artikler i DES-Nyt udtrykker ikke nødvendigvis selskabets holdning, men er et forsøg på at beskrive de mangeartede forbindelser mellem Danmark og Estland.

Tidsskriftet udsendes til alle medlemmer af Dansk-Estisk Selskab.
Løssalgspris kr. 40.

Redaktionen ledes af Peter Kyhn (ansv. redaktør).
Redaktørassistent: Elin Sundgaard.

Indlæg fra læserne er meget velkomne og kan sendes (helst via e-mail) til redaktøren:

Peter Kyhn, Mannarp 4533, S-242 94 Hörby
Telefon: +46 415 50066 E-mail: peter@horby.nu

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Dansk-Estisk Selskab,
Holsteinborg Godskontor,
4243 Rude
E-mail: holstein@holsteinborg.dk
Tlf. 55 45 90 05

Kontingent er kr. 175,- for personligt medlemskab eller kr. 700,- for firmamedlemskab. Indbetales på konto 3956 5415896 i Danske Bank.

Medlemmer inviteres til selskabets arrangementer samt modtager Dansk-Estisk selskabs tidsskrift, DES-Nyt.

Dette nummer trykkes i 200 eksemplarer. Redaktionen sluttede den 10. januar 2019.

BESTYRELSE

Godsejer, kammerherre, konsul
Ulrich greve Holstein-Holsteinborg
(formand)

Tlf. 55 45 90 05
holstein@holsteinborg.dk

Generalløjtnant
Kjeld Hillingsø

Tlf. 39 62 23 77
kjeld.hillingsoe@gmail.com

Direktør Vagn Koch Jensen
(næstformand)

Tlf. 29 99 91 91
vagn@kochjensen.dk

Redaktør, cand.mag.
Peter Kyhn

Tlf. +46 702 31 22 80
peter@horby.nu

Civilingeniør
Jens Peen

Tlf. 45 89 02 44
jp@jpbureau.com

Lektor, cand.merc.
Jeanette Thomsen

Tlf. 20 49 56 53
jeanettethomsen8@gmail.com

Fhv. lektor, ph.d.
Elin Sundgaard

Tlf. 21 69 33 11
elinsundgaard@ymail.com

Civiløkonom
Ole Christoffersen (suppl.)

Tlf. 40 86 85 31
olc@danskerhverv.dk

Fhv. chefkonsulent, cand.polit.
Lars Grønbjerg (suppl.)

Tlf. 35 10 50 32
lars.gronbjerg@gmail.com

DES' Dannebrogstrejse 2019 – 800 år efter Valdemar!

Der er lagt an til det helt store program, når H. M. Dronningen, ambassaden og estiske partnere fra præsidenten og nedefter fejrer Dannebrog 800 årsdag i Tallinn, 15. juni 2019 med koncerter og andre events. Der skal vi i Dansk-Estisk Selskab selvfølgelig indtage vores retmæssige plads. Derfor har vi sammen med vores medlem Ole Rasmussen fra den estiske rejseoperatør Pan Baltica lavet et program, der ud over danskerbyen Tallinns glæder og fornøjelser også byder på et skræddersyet ophold ude i det "rigtige" Estland, i dette tilfælde det vestlige centrere om den idylliske kystby Haapsalu og det estiske sommerparadis Saaremaa. Tanken med rejser er, at vi dels mindes vores fælles historie fra Valdemar Sejr og Dannebrog over hertug Magnus på Saaremaa, fynske røde køer til dagens forsvarssamarbejde samtidig med, at vi oplever dagens dynamiske Estland.

Gruppestørrelse: 15 personer (**men der må meget gerne komme mange flere med, så spørg nu alle dem, I kender!!**)

Rejsens varighed: 5 nætter

Inkluderet:

Fly CPH-TLL 14.06. / TLL-CPH (så vidt muligt)

5 hotelovernatninger og fuldpension

Transport med lokal minibus

Cirkapris: 8.000 kr. plus det løse. OBS! Dette er en cirkapris, som vil blive præciseret senere. OBS! Enkeltværelsestillæg!

Guider: Peter og/eller Tiina Kyhn. Peter er estisktalende dansk historiker, forfatter, oversætter og mangeårig rejseleder, Tiina er hans estiske og dansktalende hustru.

14.06.2019 Fredag (dag 1)

10:40 Ank med fly til Tallinn (afg. 08:10 / ank 10:40)

Program i Tallinn og nære omegn

F.eks. Maardu herregård, Laidoner-museet i Viimsi, evt. familien Johansens papirfabrik i Joaveski, J. C. Johansens grav på Metsakalmistu, det olympiske sejlsportscenter fra OL 1980, klostret i Pirita, parken i Kadriorg, præsidentens kancelli, kunstmuseet KuMu, sangfestivalpladsen og Danske Banks hovedkontor)

Overnatning i Tallinn (1 nat)

15.06.2019 Lørdag (dag 2)

Morgenmad på hotel

Udtjekning. Fuldt dagsprogram i Tallinns gamle bydel: nedre og øvre by med guide Samling på Vabaduse väljak (Frihedspladsen) kl. 12, officiel ceremoni med musik og flag. Koncert sammen med HM Dronningen ca. kl. 17.00-18.30. Middag i Tallinn (med masser af andre danskere) Sen transfer til Haapsalu (100 km / 1:30 hrs) overnatning

16.06.2019 Søndag (dag 3)

Morgenmad på hotel

Fuldt dagsprogram i Haapsalu og omegn. Delvis med guide. Overnatning i Haapsalu

17.06.2019 Mandag (dag 4)

Morgenmad på hotel, udtjekning

Stop i Lihula, en klassisk estisk flække med en borg som Valdemar Sejr, hertug Magnus og Fr. II kæmpede om til forskellige tider. Overfart til Muhu. Frokost i Koguva, historisk landsby, fødested for den estiske forfatter Juhan Smuul. Borgen Maasilinn. Besøg hjemme hos Silvi Teesalu i Haapsu ved Orissaare. I øvrigt fuldt dagsprogram mellem Kuivastu og Kuressaare med guide. *Overnatning* i Kuressaare

18.06.2019 Tirsdag (dag 5)

Morgenmad på hotel

Fuldt dagsprogram i Kuressaare: kirkegården, Roomassaare, Loode tammik med orkideer og lig, besøg på biskop/hertug/kong Magnus' borg, byvandring i det gamle Kuressaare. Med guide. Eftermiddag/aften: udflugt mod Sørve, middag med den danske IT-entreprenør Kristian von Wowern i Anseküla.

Overnatning i Kuressaare

19.06.2019 Onsdag (dag 6)

Morgenmad på hotel, udtjekning

Heldagstransfer Kuressaare-Tallinn med oplevelser undervejs
Meteorkrateret i Kaali på Saaremaa, Risti-Piirsalu og ad den gamle Haapsalu-landevej, med stop ved Padise klosterruin, Ämari NATO-flybase og Paldiski. Møde med Piia Kärssin, en "helt almindelig ester", der dog taler dansk. Med guide.

18:15 Indtjekning i Tallinn lufthavn

19:55 Afg. fra Tallinn med fly mod København (afg. 19:55 / ank 20:30)

Tilmelding til:

Dansk-Estisk Selskab, Holsteinborg, 4243 Rude.

E-mail: holstein@holsteinborg.dk og tlf. 55 45 90 05

"ESTLAND I 100 ÅR" I HELSINGØR

Af Mae Veskis Hove

Det var tilbage i foråret, at Poul Erik Kandrup fra Helsingør Aftenskole og Folkeuniversitetet skrev til Eesti Kodu om ønsket at arrangere et seminar om Estland i anledning af

Estlands 100-års jubilæum. Jeg svarede, at det var en god idé, men var dog lidt skeptisk, da det jo er et stort arbejde at arrangere et helt

seminar. Så kom sommeren, og jeg hørte ikke noget.

Det var først i september, at der kom en mail fra Poul Erik igen, at han ville sætte seminaret i gang. Det blev til en lang og hyppig korrespondance mellem Poul Erik og mig, hvor jeg kom med en del praktiske råd mens Poul Erik sørgede for det meste på stedet, så til sidst faldt alt på plads. Poul Erik havde lavet en flot brochure om seminaret og invitationerne blev sendt ud - både til danskere og estere.

Den 10. november blev der gennemført et seminar "Estland 100 år" i Helsingør. Publikum bestod af ca. 50 mennesker, de fleste var pensionister, som var kommet for at høre om Estland. Der var også nogle enkelte danskere, som havde estiske rødder eller har/har haft en estisk kone. Kun én estisk kvinde var mødt op som tilskuer, og der var to finske repræsentanter, men generelt var målgruppen danskere.

Seminaret blev åbnet af Estlands ambassadør Märt Volmer, som fortalte om Estlands positive udvikling. Ambassadøren gav en bog med fine fotografier om Estland til Poul Erik Kandrup og takkede ham for det store arbejde. Ambassaden havde medbragt to store flag: Estlands flag og Dannebrog. Og så var der balloner fremstillet i anledning af Estlands 100-års

jubilæum, bestilt fra Estland. Ambassadøren havde meddelt, han ønskede at være med hele formiddagen, men planerne var ændret, og han måtte forlade seminaret for at flyve til Estland samme dag.

Det næste punkt på programmet var Peter Kyhns foredrag om Estlands historie og den nyere tid. Peter Kyhn fortalte godt og grundigt om Estlands historie og viste, hvor mange forbindelser Danmark egentlig har til Estland. Han havde forberedt mange slides, så det var nemmere at huske fakta, og krydrede det med sin livlige talemåde. Alle blev forhåbentlig klogere.

Derefter så vi de bedste øjeblikke fra filmen "The Singing Revolution". Filmen er lavet af en amerikansk filminstruktør Jim Tusty, hvis bedsteforældre emigrerede fra Estland til USA i 1924, da Jims far var 8. Jims far lærte ikke sin søn estisk, men det er jo næsten skæbnebestemt, at sønnen Jim (James) måtte vende tilbage til Estland og opdage sit "hjemland" og så lave den fine film og bog om The Singing Revolution. Poul Erik Kandrup havde fået en større sending af disse film og bøger fra USA, bragt hertil via en dansk filminstruktør, som mødtes med Jim Tusty til konference i Paris. Det var tungt og var bragt i en rygsæk fra

New York, via Paris, og der på hjem til Danmark til afhentning på Kronprinsensgade i København. Deltagere i seminaret havde mulighed for at købe bogen og filmen, og mange benyttede sig af det.

Så var der tid til frokosten. Jeg havde godt nok foreslået, at kokken kunne lave estisk kartoffelsalat, som er anderledes end den danske og havde ligefrem sendt en opskrift, men det var dog lidt for en besværlig opgave. Vi fik almindelig grøn salat, samt skinke og oksekød i stedet for, som smagte meget godt. Til gengæld havde jeg sørget for, at der var nok estisk slik, som jeg havde medbragt fra mit lager derhjemme.

Efter frokosten var det så min tur til at fortælle om hvordan det var at bo i Estland under Sovjettiden og hvordan livet er i Estland nu. Jeg havde forberedt en power point show, hvor jeg viste billeder fra min barndom og ungdom og fortalte om mine egne erfaringer. Jeg fortalte blandt andet, at man ikke måtte holde jul i min barndom, at børnene skulle gå rundt med et pionértørklæde, at min farfar skulle tilbringe 9 år i en arbejdslejr i Sibirien, at det var vanskeligt for min far at være historielærer, at jeg skulle samle et Kalashnikov-automatriffel i gymnasiet og havde militærpsygeplejerske-forberedelse

på universitetet, osv. Jeg fortalte også om Estlands udvikling og situationen i dag, samt, hvordan vores forening har været med til at bevare den estiske kultur i Danmark og føre den videre til den næste generation.

Den næste foredragsholder var Christian-Johann Pöder, uddannet præst i Estland, hvor han havde virket i en årrække som fængselspræst, nu post doc. ved teologisk fakultet på Københavns Universitet og bosat i Helsingør. Han fortalte om tro, kirke og religiøse samfund i Estland og viste slides. Estland betragtes jo som det mindst religiøse land i Europa. Christian-Johann fortalte ligeledes, hvor svært det var at være præst under Sovjettiden – præsterne skulle for eksempel betale betydeligt mere i skat, da sovjet-regimet forsøgte at gøre dette erhverv mindre attraktiv på denne måde.

Derefter fortalte pianisten Troels Breum om Arvo Pärt, som er den mest berømte komponist ikke kun i Estland, men faktisk i hele verden. Han supplerede sin fortælling med at vi hørte nogle musikstykker skabt af Arvo Pärt.

Poul Erik Kandrup præsenterede til slut en ny bog, som er lige udkommet i Danmark: oversættelsen af den estiske forfatter og filmmand Ilmar Taskas

roman "Pobeda 1946", som handler om Stalin-tiden.

Alt i alt var seminaret vellykket og gav et godt overblik om Estland før og nu. Det var et flot initiativ fra Helsingør Aftenskole og Folkeuniversitet, og som formand for Eesti Kodu er jeg taknemmelig for, at det lykkedes at bringe Estland nærmere til danskere.

Næste år er det jo 800 år siden Dannebrog faldt ned fra himlen ifølge legenden. Der arrangeres en del kulturrejser i denne anledning for at danske turister kan opleve Estlands hovedstad Tallinn med deres egne øjne.

Mae Veskis Hove er formand for Eesti Kodu, den estiske forening i København.

En festlig estisk-dansk julefest

Af Jeanette Thomsen

Estlands Ambassade arrangerede julefest sammen med Københavns Estiske Skole og Københavns estiske forening "Eesti Kodu" lørdag den 8. december på Østerbro i Kostalden i Brumlebyen.

Estlands Ambassade bød på dansk julemad, drikkevarer og brunkager, mens deltagerne allesammen tog snacks med til et fælles bord for at festen kunne vare lige til midnat. Ambassadør Märt Volmer bød velkommen og introducerede de mange indslag.

Der deltog 27 børn og mindst dobbelt så mange voksne. Der var masser af underholdning til alle aldre. Estiske folkedansere fra Oslo optrådte med fart og farver og bød tilhørerne op til kædedans.

Foto: Jeanette Thomsen

Julemanden kom og delte store slikposer ud. Men først skulle børnene synge, sige digte eller

hoppe højt for julemanden. Det er en estisk skik.

En digital spørgeleg i Kahoot med 25 spørgsmål på estisk om alt estisk fra højeste bjerg til navne på den estiske præsident og den estiske ambassadør i Danmark deltog mange i. Der var musik til de sene timer og mulighed for at danse

mere. En virkelig fornøjelig og dejlig eftermiddag og aften i estisk-dansk tradition. *Flere fotos og videoer fra julefesten findes på Den Estiske Ambassades Facebook gruppe.*

Som deltager for første gang fra Dansk-Estisk Selskabs bestyrelse følte jeg mig meget velkommen.

Danske Bank: skandalen bliver ved

af Peter Kyhn

Læserne af DES-Nyt fik dårlig nok sidste nummer af bladet i postkassen med min forsideartikel om Danske Bank i Estland, før at Financial Times takket været et læk fra Danske Banks længe-længe ventede rapport øgede det potentielt hvidvaskede beløb mangefold.

Jeg skrev min artikel ud fra Berlingskes tal, som viser, at der er vasket 53 mia. kroner i perioden 2007-2015. I følge Financial Times, en af verdens mest troværdige medier inden for finans og erhverv, passerede der 190 mia. kroner gennem såkaldte non-residents-konti i Danske Bank i Estland bare i løbet af 2013. Velbekomme!

Nyheden betød, at aktien faldt med 4,4 procent til 180,5 kroner tirsdag den 4. september. Det svarer til, at markedsværdien er faldet med 7,5

milliarder kroner til 162 milliarder kroner.

Ritzau skriver om sagen: "Det frygtes i aktiemarkedet, at Danske Bank kan få en betydelig bøde for hvidvasksagen, samt at administrerende direktør Thomas Borgen, der var ansvarlig for afdelingen, mens hvidvasken skete, kan miste jobbet."

Jeg kan forstå, at man frygter bøden, som skal tages af aktionærernes egenkapital, men hvorfor i alverden skulle markedet frygte, at Thomas Borgen skulle blive af med sit job?

Det ville i så fald blot være en rimelig konsekvens af, hvad der er foregået i banken i mange år, at den øverste ansvarlige tager sit ansvar for det passerede. Det er sådan, jeg mener det bør være i den let paternalistiske udgave af

kapitalismen, som jeg holder af, og som jeg mener er den eneste mulige i det lange løb.

Borgen var som nævnt ansvarlig for driften af Danske Bank i Estland i en stor del af den periode, hvor der blev hvidvasket på livet løs i Danske Bank i Estland.

Det er ikke urimeligt at formode, at netop de gode resultater fra "turnarouden" i bankens aktiviteter i Estland og i Baltikum i øvrigt (der var meget hårdt ramt af den finansielle krise fra 2008) har været afgørende for, at det netop var Borgen, der blev udset til at efterfølge fejltagelsen Eivind Kolding som ordførende direktør i Danske Bank i september 2013.

Det er vel ikke helt urimeligt, at når det, der har bidraget til at føre en mand op en af til samfundets allerhøjeste toppe, ikke blot viser sig at være en fuser, men en decideret sump af forbryderiske aktiviteter, så også trækker ham ned igen.

Eller tager jeg helt fejl?

Sådan som jeg ser det, er det et under, at bankens aktionærer - og det er jer, kære læsere og pensionskunder! - har fundet sig i, at Borgen klæber sig så fast til sin taburet, at det koster bankens markedsværdi den ene milliard efter den anden.

Man gør sig ofte til gode over politikere og især ministre, som er villige til at sluge en hvilken som helst ydmygelse for at klæbe sig til taburetter og ministerbiler og overnatningslejligheder og den slags. Men det er jo småpenge - godt nok offentlige skattepenge - i sammenhængen. De taburetklæbere, hvis hovmod og selvovervurdering virkelig koster cool cash i stride strømme, findes i det private erhvervsliv.

Nu har det stormet om ørerne på Thomas F. Borgen i mere end et par år. I de seneste måneder er stormen vokset til orkan, efterhånden som skandalen i Borgens bank har foldet sig ud som den målt på balance (det er sådan man måler banker) største danske erhvervsskandale i mange år. Kunne man forestille sig en politiker, der klæber til sin taburet så længe og i så strid modvind? Jeg har svært ved det.

Apropos milliarder, så vurderer Jyske Bank, at Danske Bank kan komme til at bøde op mod 4 milliarder kroner som følge af hvidvasksagen. Det beløb skal man så lægge til tabene i markedsværdi på børsen. De nye oplysninger får ikke Jyske Bank til at forhøje det estimat, men man ved jo aldrig. Hvidvaskningen er jo foregået i andre kalenderår end 2013.

Fik jeg nævnt, at Voxmeter på baggrund af 39.000 interviews har slået fast, at Danske Banks image er det tredje-dårligste blandt de danske banker. Det "undergås" kun af Bank Nordik og nu finske Nordea.

Under alle omstændigheder: Det bliver et spændende efterår i Banken! (4. september 2018).

PS Sådan lød ordene fra **HM Dronningen** til Danske Bank i nytårstalen 31. december 2018:

"Vores fælles styrke næres ved, at vi har respekt for vore medmennesker og viser tillid til hinanden, for vi har alle et ansvar for fællesskabet. Det er selve vort samfunds rødder.

Hvis rødderne er syge, kan træet ikke stå, og det vil tage mange år for et nyt træ at vokse sig stærkt.

Derfor er det alvorligt, hvis nogle, som er en vigtig del af vort samfund, tager for let på deres ansvar og svigter deres forpligtelser. Er det noget vi genkender fra den senere tid?

Med betroede positioner følger et særligt ansvar og en særlig pligt til at gøre sit bedste, dér hvor man er sat.

Det gør mig trist, hvis moralen skrider. Hvad bliver der så af almindelig anstændighed? Man skal kende forskel på dit og mit, på rigtigt og forkert. Det burde ikke være så svært."

Forsvar & sikkerhed

Skabelsen af nationale baltiske militære styrker i 1918-1920 og 1991-1994 (I)

Af Michael Clemmesen

I midten af september 2018 besøgte vores medlem, pensioneret brigadegeneral Michael Clemmesen, Baltic Defence College i Tartu. Det er en uddannelsesinstitution, som Clemmesen - som det vil vides - er overordentlig velkendt med, idet han var initiativtager til dens oprettelse og første chef for skolen fra 1999 til 2004. Clemmesens ærinde i september 2018 var imidlertid at holde hovedindlægget ved: "9th Annual Baltic Military History Conference 2018: 1918-2018 Hundred years of armed forces development". Indlægget bringer vi her i oversættelse med lidt supplement af relevans for danske interesserede.

Tak for invitationen og muligheden for at bruge mine studier af de baltiske uafhængighedskrige og kombinere dem med min egen erfaring, observationer og analyser af udviklingen i perioden fra begyndelsen til midten af 1990'erne.

Hvor forholdene var ens

På overfladen er lighederne mellem de to situationer klare.

Optrapning af de politiske mål

Indtil meget sent i processen var det realistiske mål set som en maksimal grad af autonomi. Derfor kom den opståede næsten-konsensus mellem de nationale ledere om at sigte efter fuld uafhængighed sent, hvilket gav kort tid til politiske og militære forberedelser. Fuld statslig uafhængighed blev kun en realistisk mulighed efter det sammenbrud, der fulgte efter at først det russiske og så det tyske kejserrige var blevet besejret i 1917-1918 og oven på sammenbruddet af Sovjetunionen i 1991 efter det mislykkede augustkup.

Geografien med dens problemer og muligheder

Det lave niveau, der karakteriserede de resterende fjendtlige styrker i form af bolsjevikiske, tyske og Bermont-tyske styrker i 1918-1919 betød, at de operative og taktiske problemer ikke behøvede at omfatte bemanningen af en kontinueret front. Kampene blev koncentreret

og afgjort i områderne tæt ved vigtig infrastruktur som hovedveje og særlig jernbaner.

I 1991 betød det hurtige sammenbrud i størrelse og effektivitet af de tidligere så mægtige sovjetiske, nu russiske styrker, at der igen opstod en situation karakteriseret af lav troppetæthed. Det betød, at problemerne blev begrænset til forsvar mod kupforsøg fra irregulære, irredentistiske styrker, sikre kontrol med nøgleterræn og blokere indfaldsveje mod russiske styrker af en relativt begrænset størrelse.

I begge perioder blev det derfor realistisk at forsvare sig mod den kortsigtede militære trussel.

De militære styrkers kadrer

I begge tilfælde skulle militæret opbygges ved hjælp af en kombination af officerer, der var uddannet fra russiske militærakademier, og personer, som anvendte deres civile erfaringer og evner.

De baltiske tidligere russiske henholdsvis sovjetiske officerer koncentrerede deres indsats om at opbygge de nye staters regulære styrker. I 1991 blev de screenet for loyalitet i den udstrækning det kunne lade sig gøre, mest kritisk i Estland af oberst Ants Laaneots og

indledningsvis mindre bevidst og effektivt i de to andre lande.

Da jeg startede med at arbejde med og fra 1994 i landene i Baltikum, så jeg, at mindre grupper af tidligere sovjetiske regulære officerer havde haft held med at etablere tjenestestrukturer, der mindede om klubber. Et eksempel er det litauiske flyvevåben med to flybaser i drift og en i reserve, nogle helikoptere, transportfly og skolejetfly samt en grundlæggende kontrolorganisation med radarer.

Et andet sådant projekt var skabelsen af den første rigtige litauiske flåde nogensinde. Den var resultatet af flotilleadmiral Raimundas Baltuskas' målbevidste indsats og hans udnyttelse af den respekt, der var for hans person og tidligere position som Østersøflådens chefnavigatør. Hans indsats betød, at han indledningsvis fik skaffet og bemandede to ex-sovjetiske korvetter af *Grisha-III*-klassen. Den korte kystlinje og den i tid begrænsede kontrol med Memel/Klaipeda havde medført, at stats-"flåden" i mellemkrigstiden var begrænset til en præsidentyacht, som eventuelt kunne anvendes til minelægning.

Baltuskas' indsats og resultater i fredstid kan siges direkte at spejle dem, der blev udfoldet af esteren Johan Pitka i krigstid i 1918-1919.

I både 1918-1920 og i de tidlige 1990'ere blev de regulære baltiske militær suppleret af bevæbnede nationale frivillige militser.

I Estland blev frihedskrigens og mellemkrigstidens *Kaitseliit* simpelthen genskabt som det bevæbnede nationalistiske alternativ til overgangsregeringens *Kodukaitse*.

I Letland blev mellemkrigstidens frivillige forsvarsorganisation, *Aizsargi*, erstattet af en ny national organisation, *Zemessardze*.

Noget lignende skete til at begynde med i Litauen med organiseringen af den nationale frivillige forsvarsorganisation, forkortet *SKAT*. Den sås som et politisk mere acceptabelt alternativ til at bygge på det mere radikalt-nationalistiske litauisk skyttekorps, *Šauliai*, en søsterorganisation til *Kaitseliit* og *Aizsargi*.

Både i 1918-1920 og 1991-1994 blev styrkerne udviklet med meget få penge.

I den første periode var regionen, særligt Letland, blevet ødelagt af først krig - ved at være frontområde i to år - og derefter af revolutionær opstand.

I den anden periode var de relativt velstående baltiske republikker blevet skadet af sovjetøkonomiens gradvise sammenbrud i 1980'erne,

der var forværret af reformerne i forbindelse med perestrojka.

Hverken i 1918 eller i 1991 ønskede vesten at blive direkte involveret ved at give "dødelig" hjælp.

I efteråret 1918 overgav de tyske styrker, som kontrollerede området efter afslutningen af fjendtlighederne den 11. november, på trods af sejrherrenes anmodning ikke våben til balterne til selvforsvar mod bolsjevikkerne.

Fra 1991 til 1994 overgav de russiske styrker, som gradvist trak sig tilbage fra området, ikke våben eller udstyr - eller noget som helst andet - til de nye baltiske forsvarsstyrker. De russere, som trak sig tilbage fra Estland eller Letland, stjal eller ødelagde så meget som muligt for at sabotere udviklingen af nogen form for styrke til at efterfølge dem. Det af salgs- eller brugsværdi, de ikke tog med, blev hentet af lokalbefolkningen.

Derfor måtte støtten komme fra andre stater, men i begge situationer var de potentielt støttende stater bekymrede for den politiske situation og de baltiske landes formodede ustabilitet. I begge periode forventede man, at situationen ville ændre sig i løbet af de følgende år i takt med, at det russiske politiske ego og militære magt ville komme til hæfterne igen efter det herskende kaos.

Situationen blev set som alt for "hybrid" til, at klar støtte kunne risikeres. Også Danmark, der som Norge og Sverige, af England var blevet bedt om at hjælpe, afviste høfligt den 5. november 1918. I 1991 blev det at give "dødbringende" støtte udelukket i mange år derefter, eftersom det ansås for at være for provokerende.

Der var også politisk-strategiske overvejelser, der stod i vejen for hjælp. De potentielt støttende vestlige stater var ikke enige om, hvorvidt det var en god idé at støtte en opdeling af det russiske kejserrige og senere af Sovjetunionen.

I første verdenskrig havde Rusland været en nødvendig allieret (dog på samme tid akavet og vanskelig), og det ville være vigtigt at have Rusland som allieret i en kommende krig. Derfor betød geopolitikens logik, at Rusland, når dette formentlig kortlivede bolsjevikhalløj var hørt op, og en ny selvhersker havde taget over, igen skulle rekrutteres som modvægt til et Tyskland, der formentlig også ville rejse sig igen.

Men, hvis bolsjevikkerne forblev ved magten, var det vigtigt, at Polen blev så stort og stærkt som muligt for at spille rollen som modvægt mod Tyskland ved landets østgrænse. Det betød, at en

eventuel selvstændig litauisk stat skulle være så lille som muligt.

I 1918 stod det heller ikke klart for de potentielt støttende regeringer, hvilken mobiliserede faktor, som var stærkest i det baltiske område: nationalisme eller en social revolutionær vrede mod de meget upopulære tyske eller polske herremænd. De revolutionære hændelser i 1905 syntes at have vist, at flertallet af de baltiske folk havde for meget sympati for bolsjevikernes mål til at kæmpe for deres borgerlige eller moderat socialistiske ledere.

Dermed var der potentiale for en "hybridkonflikt", der kunne eskalere til en åben social borgerkrig, som man kunne blive fanget i.

At give støtte ville også medføre risici på hjemmefronten i de støttende stater. De massive tab og udgifter forbundet med den lige afsluttede store krig, som havde omfattet hele kontinentet, havde medført en dyb krigstræthed. Ingen vestlig stat var villig til at påtage sig risiciene med involvering i endnu en landkrig. Selv det at donere våben kunne være et problem, eftersom store dele af ens egen i stigende grad rastløse befolkning støttede bolsjevikkerne. Da den radikale danske regering i begyndelsen af november 1918 afviste at give våbenhjælp til balterne, blev det socialdemokratiske støttepartis

negative holdning anvendt som undskyldning.

Derfor skulle militær støtte til de baltiske nationer gives uden, at der var væsentlig risiko for, at ens egne landstyrker blev involveret i kampene, og våben skulle kun gives til stabile regeringer som hjælp mod ekstern aggression.

Men i situationen i 1919 lykkedes det faktisk de estiske ledere at overbevise de britiske søofficerer og diplomater om, at disse betingelser var opfyldt, og beslutningen om at give og sælge våben kom med det samme på trods af anfægtelser i London, inden at eskadren fra Royal Navy afgik til Østersøen.

I situationen i 1991 blev opløsningen af andre dele af Sovjetunionen fulgt af voldshandlinger og endda mindre krige. Hvor Vesten havde været villig til at acceptere og leve med sådanne problemer som naturlige i det almindelige kaos, som herskede i 1919, var dette ikke længere tilfældet. Nu skulle man lave politiske "omeletter uden at knække æg".

Koloniseringen efter 1944 af dele af især det nordlige Estland og det østlige Letland såvel som af større byer med russisktalende industrimigranter havde skabt en ny situation. De potentielt støttende stater var bekymrede for de risici,

der lå i at gøre noget, som kunne føre til en gentagelse og optrapning af den åbne voldsanvendelse, som blev planlagt og iværksat af sovjetiske gammelkommunister i februar 1991 for at sabotere bevægelsen mod uafhængighed.

Der var igen, formodede man, risiko for etnisk "hybridkonflikt", som kunne føre til russisk intervention, efter at den var blevet eskaleret til borgerkrig.

Som et præventivt skridt blev Estland og Letland sat under pres for at tage juridiske og administrative skridt for at lette presset på russerne og andre russisktalende indbyggere, inden man kunne starte nogen form for programmer, der havde til hensigt at hjælpe dem med at opbygge sikkerhed. Spørgsmålene om historiske rettigheder og retfærdighed var politisk set irrelevante for de støttende stater. Man prioriterede ensidigt ønsket om at sikre en fredelig proces.

Det forventedes af Litauen, at det forhandlede en løsning på spørgsmålet om russisk transit fra Belarus til Kaliningrad gennem sit territorium.

Som i 1919 blev det givet en meget højere prioritet at opbygge gode forbindelser med et fremtidigt mere normalt og venligt Rusland end at give hjælp til balterne. De tre stater

ville alligevel ikke have brug for forsvarsstyrker, når Rusland var blevet "normaliseret".

Derfor var balterne tvunget til at finde deres egne kilder til våben. Esterne købte våben fra Israel. De to andre lande måtte benytte sig af markedet for tidligere østblokvåben. Nogle våben og udstyr kunne skaffes ved hjælp lokalt initiativ fra salgsvillige russiske soldater eller chefer, der var ved at forlade landet, eller ved initiativer fra regeringsside, som da litauerne "købte" korvetterne og andet udstyr ved infrastrukturarbejder i Kaliningrad-oblasten.

Det litauiske flyvevåben brugte sine gamle kontakter til at købe fire tjekkiskproducerede L-39C Albatros skolejetfly fra Kirgisistan og til at "smøre" sig hjem gennem forskellige staters luftrum.

Chefen for Estlands generalstab, oberst Ants Laaneots, konfiskerede en snes BTR-80 pansrede mandskabsvogne og købte senere under hånden nogle fabriksnye tunge morterer via kontakter i Bulgarien.

Noget ældre udstyr som små AN-2-transportfly, helikoptere samt skolefly kunne overtages fra den tidligere sovjetiske militære uddannelsesorganisation for ungdommen, DOSAAF, eller civile operatører.

Efter at de vestlige landes holdning til at yde hjælp blev en smule mere risikofyldt, sådan at man kunne give "ikke-dødelig" militærhjælp, kunne den lettiske flåde få klargjort en eller to tidligere kanonbåde af OSA-I-klassen ved at kannibalisere andre tidligere østtyske Volksmarine-både af samme klasse, som man havde fået af Tyskland. Både Estland og Letland modtog en tidligere østtysk ministryger af KONDOR-klassen. Senere kom der ubevæbnede tidligere kanonbåde af Storm-klassen fra Norge, mindre patruljebåde fra Sverige og en

gammel Grønlandskutter fra Danmark.

Det blev først i rammen af NATOs *Partnership for Peace*-initiativ fra 1994, at man udviklede nogle retningslinjer, sådan at man kunne hjælpe balterne uden at denne hjælp blev set som provokerende rettet mod Rusland.

Oversat af Peter Kyhn, suppleret af forfatteren.

Artiklen fortsættes i næste nummer med en beskrivelse af "De helt afgørende forskelle mellem de to perioder".

Kultur & historie

Danske skibe i Estlands skibsfart

Af Mads Michael Hastrup Nilsson

Mange danskere på rejse til Estlands største ø, Øsel/Saaremaa, har nok lagt mærke til, at de har sejlet med den gamle Helsingør-Helsingborg færge Regula fra det estiske fastland til øen. Den har nu sejlet i Estland i 20 år, men i forbindelse med indkøb af nybyggede skibe i Tyrkiet til ruterne til de estiske øer, er Regula nu i brug som reserveskib ved høj efterspørgsel, på den noget længere rute til den næststørste ø, Dagø/Hiiumaa. Den estiske stat købte skibet i 2016 fra det firma,

der havde haft koncession på trafikken til øerne, efter at koncessionen endte. Der var en del kritik af købsprisen, 4 millioner euro for det gamle skib fra 1971, mere end det dobbelte af hvad det i 1997 var blevet købt for i Danmark.

Men det er langt fra det eneste tidligere danske skib, der har sejlet i Estland eller på ruter fra Estland. Mange andre førhen danske skibe har sejlet på ruterne til de estiske øer. Til Dagø/Hiiumaa var det også

længe en tidligere dansk færge man ofte sejlede med. I 1985 købte USSR den da 19 år gamle færge Taars, der havde sejlet på Langelandsruten Tårs-Spodsbjerg,

den blev omdøbt til Hiiumaa og sejlede mellem denne ø (havnen Heltermaa) og fastlandet (havnen Rohuküla) indtil 2008, hvor den blev ophugget.

Hiiumaa (ex Taars, ex Hiiumaa 2) bygget i 1966 også til Sydfyenske D/S. Billede: M/S, Museet for Søfarts billedarkiv

Den nye Øresundsforbindelse udkonkurrerede færgeruten Dragør-Limhamn, og kort før årtusindskiftet kom denne rutes færge "Ofelia" også til Estland og sejlede til Hiiumaa i parallel drift med færgen opkaldt efter øen. "Ofelia" bevarede sit navn i Estland og blev i landet til 2012, hvor den blev solgt og nu sejler den ved Angolas kyst under det nye navn "Tuizidi".

Fra Dragør-Limhamn kom endnu en færge, "Scania" (bygget på Aalborg

værft i 1972), til Estland i år 2000, også den bevarede sit skandinaviske navn i Estland og sejlede på ruterne fra det estiske fastland til øerne, derudover i somrene 2005-2008 på en noget usædvanlig rute fra den sydlige del af Øsel/Saaremaa (havnen Mõntu nær sydspidsen) til byen Ventspils i Letland. Men trafikken på ruten var åbenbart ikke nok til at gøre den rentabel, i hvert fald ikke da den økonomiske krise kom. Skibet blev solgt i 2010, i første omgang til et italiensk rederi.

Det sejlede mellem Napoli og den nærliggende ø Ischia, men er siden kommet til Fiji, hvor skibet blev skadet i en orkan.

Da Storebæltsbroen kom ved årtusindskiftet, overflødiggjorde det også dér færgetrafikken, og Vognmandsrutens færge "Difko Korsør" kom også til Estland, hvor den sejlede på ruten mellem Virtsu og Kuivastu i årene 1999-2009 under det nye navn "Viire". Skibet sejler nu i Tyrkiet og har igen fået nyt navn: "Besparmak".

Men tidligere danske skibe i rutefart i Estland er ikke kun et fænomen i nyere tid. Et gammelt foto på færgen til Dagø/Hiiumaa viser et skib kaldet "Grenen", der havde sejlet på ruten for længe siden. Det vakte min interesse, for et skib med navnet "Grenen" må man jo tro har en forbindelse til Danmark. Jeg undersøgte sagen nøjere og ganske rigtigt: dette dampskib var bygget på Helsingør skibsværft i 1908 til A/S Kjøbenhavns Fiskeforsyning, men havde som navnet antyder hjemhavn i Skagen. Det sejlede i rutefart med passagerer og post fra Skagen til København med stop på Anholt. Man må formode, at der også var fisk om bord.

Det varede dog ikke mere end to år, før det blev solgt til "Dagö Dampschiffahrts-Gesellschaft ved baron A. Hoyningen-Huene, Emmast pr. Keinis, Estland." Noget kunne

tyde på at A/S Kjøbenhavns Fiskeforsyning var gået konkurs, for det er ikke umiddelbart til at finde oplysninger om selskabet efter dette.

Skibet fortsatte med at sejle under navnet "Grenen" i Estland, også efter det blev solgt til næste ejer, Balti Päästeselts (Det Baltiske Redningsselskab), der i 1920'erne sejlede på ruten Tallinn-Heltermaa (på Dagø/Hiiumaa)-Kuivastu (på Muhu)-Virtsu (på fastlandet)-Laimjala-Kuressaare (sidste to steder på Øsel/Saaremaa).

I 1930'erne kom der konkurrence på ruterne til øerne, idet esteren Gustav Sergo grundlagde et rederi (Sergo & Ko) og i 1930 købte to dampskibe i Danmark.

Begge disse skibe var købt fra SFDS, dvs. Det Sydfyenske Dampskibsselskab A/S, og havde sejlet på ruter i det sydfynske øhav. Skibet "Rut" var bygget i Helsingør i 1894 og sejlede indtil 1930 til både Ærø og Langeland (tidligere også på Fåborg-Gelting), skibet var i rutefart fra Vemmenæs til Rudkøbing og fra Fåborg til Søby (Ærø) da det blev solgt til Estland i 1930. Dette skib gav Gustav Sergo det nye navn Rudolf, efter sin bror og skibet blev indsat på ruten Virtsu-Kuivastu.

Det mindre skib Gustav Sergo også købte af SFDS i 1930 hed "Sif", det var bygget af Kjøbenhavns Flydedok & Skibsværft i 1899, og dette

opkaldte han efter sig selv og indsatte på ruten Rohuküla-Heltermaa. Dette skib havde hidtil sejlet på ruten Nakskov-Spodsbjerg, så sjovt nok kom dette skib fra praktisk taget samme rute mellem Langeland og Lolland, som det skib ("Taars") USSR købte 55 år senere og indsatte på samme rute i Estland som forgængereren.

I 1931 var der kommet jernbane fra Virtsu til Tallinn. Da Sergos priser var lavere end konkurrentens og han endda begyndte også at tilbyde et gratis krus øl på færgerne, så opgav konkurrenten i 1938 og Gustav Sergio købte også Det Baltiske Redningssselskabs skibe, herunder "Grenen", der blev omdøbt til Sõmeri (efter en lille ubeboet estisk ø).

Sergo & Ko blev i 1930'erne et af de største rederier i Estland og oprettede også flere ruter til udlandet, bl.a. fra 1938 en sommerrute fra Tallinn til København over Visby på Gotland med dampskibet "Ruhno" (opkaldt efter Estlands dengang svensktalende ø Runö i Riga-bugten, i dag kaldet Ruhnu på estisk). Dette dampskib havde før sejlet på ruten Göteborg-Frederikshavn under navnet "Najaden" og var bygget i Sverige i 1886 (et dansk fragtskib af samme navn sank i øvrigt uden for Tallinn i 1905). Ruten til København fra Tallinn nåede at eksistere i somrene 1938 og 1939, i 1940 var

det slut grundet den sovjetiske besættelse. "Ruhno" blev nationaliseret af sovjetmyndighederne og indsat i trafik mellem Tallinn og Leningrad. Det var det første skib, der sank efter Nazitysklands angreb på USSR, på operation "Barbarossas" første dag den 22. juni 1941 om morgenen var skibet på vej ud af Leningrads havn på vej mod Tallinn under sin nye russiske kaptajn Trofimov, da det stødte på en mini, som tyskerne havde lagt ud om natten.

Efter den sovjetiske magtovertagelse var alle skibene blevet nationaliseret og Gustav Sergio sendt til Sibirien i to omgange, hvorfra han dog vendte tilbage i 1957. En stor del af skibene blev sænket under krigen, men det tidligere "Grenen" fortsatte efter krigen og blev bl.a. brugt til at deportere folk fra Dagø/Hiiumaa i 1949 under sit nye navn "Sõmeri", inden det i 1954 toges ud af drift.

I slutningen af den tyske besættelse af Estland blev skibet "Rudolf" rekvireret af den Kriegsmarine og blev sejlet til Tyskland. Efter krigen sejlede det på ruten Kiel-Eckernförde til 1951, derefter på ruter fra Helgoland indtil det i 1956 blev opslugget. Under alle disse år i drift i Vesttyskland bevarede skibet sit navn "Rudolf", efter Gustavs bror.

Derimod blev skibet "Gustav" i Estland og fortsatte med at sejle til

øerne og skal stadig have været i drift i 1965. Tilsyneladende bevarede det endda også sit navn, selvom det var opkaldt efter den "fæle kapitalist" som USSR havde sendt til Sibirien... Gustav Sergo døde i 1971 i Haapsalu.

Endnu en rute den foretagsomme Sergo havde oprettet var en sommerrute fra Narva-Jõesuu til Kotka i Finland sommeren 1937, også her indsatte han et skib indkøbt i Danmark. Det var dampskibet "Saltholm" oprindeligt bygget i 1882 til DFDS, der brugte det på ruten København-Malmø. Under 1. Verdenskrig var det udlånt til marinen og fungerede som vagtskib i Lillebælt, men vendte tilbage til København-Malmø ruten, hvor det var i drift indtil Sergo købte det i 1936 og omdøbte det til "Kumari".

Ruten til Kotka var dog ingen succes, og varede kun sommeren 1937. I øvrigt prøvede det estiske rederi, der også havde koncessionen til øerne, at drive en lignende rute fra Sillamäe til Kotka i årene 2006-2007. I dette tilfælde var det primært til lastbiler, hvorimod førkrigsruten skulle fragte finske turister til Narva-Jõesuu.

Estlands største passagerskib inden krigen tilhørte derimod rederiet Pärnu Laeva A/S (Pärnu Skibs A/S), der købte det i Danmark 1938, og gav skibet navnet "Vironia". Det var bygget i København i 1906 til DFDS

og havde hidtil haft navnet "Kong Haakon". Hos DFDS havde det sejlet på ruten mellem København og Oslo og mellem København og Stettin i det daværende Tyskland. Det havde plads til 500 passagerer og som "Vironia" sejlede det på ruten mellem Tallinn og Stockholm, det var det største passagerskib i rutefart i Stockholms havn. På samme rute sejlede i øvrigt også et andet estisk skib med samme navn som dets uheldssvangre efterfølger i 1990'erne: "Estonia", det var et tidligere norsk skib fra 1910 med det oprindelige navn Kong Gudrød.

Efter den sovjetiske magtovertagelse blev Vironia stabsskib i den sovjetiske Østersøflåde og det var et af de mange skibe, der gik ned (sænket af en mine) under flugten fra Estland gennem finske bugt til Leningrad i slutningen af august 1941, hvorved de fleste af de mindst 700 ombordværende omkom. Vraget af Vironia / tidl. Kong Haakon blev fundet ved Estlands nordkyst i 2006, ud for Juminda halvøen, hvor en stor del af de flygtende skibe, der sejlede i konvoj til Leningrad, blev sænket af tyskerne. Samme skæbne havde ramt "Kumari" (ex-"Saltholm") samme dag og samme sted.

De ovenfor nævnte skibe er/var alle oprindeligt civile skibe. Men i nyere tid var Estlands søværns største skib (flagskib) Johan Pitka, som Danmark havde foræret til Estland i

år 2000. Oprindeligt var det den danske flådes skib Beskytteren (bygget på Aalborg Værft i 1975). Det blev strøget fra Estlands flåde i 2013 og da Danmark ikke var interesseret i at få det tilbage blev det ophugget i Estland i foråret

2014. Estlands Søfartsakademi har dog stadig nytte af det gamle danske flådeskib, idet en stor del af maskinrummet fra skibet blev opsat i Søfartsakademiets lokaler til træningsformål.

Vironia (ex Kong Haakon) bygget på Burmeister & Wain i København 1906 til "de fine", DFDS A/S. Minesprængt ved evakuering af bl.a. kommunister fra Tallinn i sommeren 1941. Billede: M/S, Museet for Søfarts billedarkiv, som er fantastisk!

Erhverv

Estisk it til Grønland

Den estiske it-leverandør Cybernetica udvikler et data exchange layer till Grønland ved navn Pitu. Pitu svarer til den løsning ved navn X-Road, som man bruger i

Estland. Pitu er det grønlandske ord for forbindelsen med slæden og hundene, som sikrer, at hundeslæden kan fremføres stabilt.

Den første version af X-Road er udviklet af Cybernetica og gik live i

2001. Cybernetica er fokuseret på eksport af sine systemer, som man bl.a. har gjort til Namibia og Haiti (Äripäev, 12 september 2018).

Estere køber dansk it-firma

Den estiske softwarevirksomhed Uptime Group overtog i september 2018 51% af danske West Soft Development A/S, der skiftede navn til Uptime Development A/S. Stifter af West Soft Development A/S, Ronni Haastrup Madsen, fortsætter i Uptime Development A/S som medejer og adm. direktør.

Uptime Group har afdelinger i Norge, Schweiz, Makedonien og i hjemlandet Estland. Med opkøbet af 51 % af aktierne i West Soft Development A/S, træder virksomheden ind på det danske marked. Et marked som adm. direktør i Uptime Group Eero Tohver længe har ønsket at være en del af.

”Vi har haft radaren indstillet på Danmark i en længere periode, og i

West Soft Development A/S har vi fundet en virksomhed af den størrelse, vi søgte. West Soft Development A/S har allerede bevist, at de kan løfte store opgaver og håndtere internationale kunder. Medarbejderne er højt specialiserede og dygtige til at udvikle kundetilpassede softwareløsninger, og så har virksomheden et værdisæt, der matcher Uptime Group”, forklarer Eero Tohver om opkøbet af det Vejle-baserede software-udviklingshus.

”Alle ni medarbejdere følger med over i Uptime Development A/S, og fra domicilet i Vejle fortsætter vi naturligvis med at udvikle specialtilpassede softwareløsninger til både mindre og mellemstore virksomheder, det offentlige og store internationale koncerner, og i samarbejde med vores afdelinger i Norge, Schweiz, Makedonien og Estland vil kunne tilbyde nye teknologier, større teams og løse udviklingsopgaverne endnu mere effektivt til glæde for vores kunder”, fastslår Ronni Haastrup Madsen.

Kultur & historie

Ambassadøren og indretningen

Der har på det seneste været meget diskussion af omkostninger til

indretning af kontorer til politikere. Den alternative Niko Grünfeld i

København måtte stige ned som kulturborgmester i København, men også udenrigsminister Anders Samuelsen kontorindretning til 340.000 kroner har pådraget sig opmærksomhed.

”Man skal huske, at det er et lokale, hvor jeg holder møder med udenrigsministre og ambassadører fra hele verden. Mange af udenrigsministrene er kun i Danmark i få timer, og det er vigtigt, at de rejser herfra med det bedst mulige indtryk af Danmark og ikke f.eks. har siddet og kigget på et vandskadet gulvtæppe. Det her kontor viser Danmark frem fra den smukkeste side,” forsvarede Samuelsen pengeforbruget i en e-mail til Politiken.

Godt nok er Estlands ambassadør i Danmark, Märt Volmer, hverken minister eller indretningsguru, men han blev alligevel af DF's forsvarsordfører Jeppe Jakobsen og dagbladet BT (der altså stadig lever, selvom det ikke er, hvad det har været) brugt som smagsdommer til at vurdere, om Jakobsens absolut budgetvenlige indretning af sit kontor i en af Rigsarkivets gamle pavilloner i Bibliotekshaven kom i vejen for mødets afholdelse og samtalens kvalitet - og ikke mindst ambassadørens indtryk af Jakobsen og Danmark generelt.

”Det var rustikt og pænt, minimalistisk med nordisk design.

Alt, der var nødvendigt, var der,” sagde Märt Volmer til B.T. den 14. november.

”Stolen var god, selvom den ikke var så komfortabel som min egen, men jeg kan ikke klage. Der var ikke noget, der på nogen måde kom i vejen for vores samtale. Jeg tænkte faktisk slet ikke over indretningen, mens jeg var der,” sagde han til dagbladet.

”Mænd!” ville nogle kvinder måske sige oven på den udmelding.

Men sådan er der nogen, der har det på et kontor, der som Jakobsens er møbleret med lånte og genbrugte møbler, IKEA-fund og lidt nips, der er indkøbt for folketingsmandens eget vederlag. Prisiværdigt er min umiddelbare reaktion. Godt at nogen kan holde fokus på ”the matter at hand” og ikke lade sig distrahere af dårligt matchende pudebetræk.

På den anden side er jeg fuldblods tilhænger af, at Danmarks udenrigsministers kontor fremstår som en udsøgt smagfuld kulisse, dels for vigtige politiske samtaler – jeg tror på, at man tænker bedre tanker, når man er omgivet af godt håndværk – og ikke mindst som en levende salgsmontre for de mange eksklusive design- og møbelvirksomheder, som Danmark er velsignet med.

Det må gerne lyde: "Hey, minister, dyrk lige de svalehaler dér! Sku' du ikke ha' 50 Kaare Klint-skriveborde med hjem til chefgangen?"

For så er 340.000 kroner givet godt ud. pk.

Navne

Russisk hæder til Ulla Johansen

Etnologen, professor, dr. Ulla Johansen, der er født i Tallinn som barnebarn af Danmarks ørste og sidste generalkonsul i Tallinn, J. C. Johansen, har modtaget den ansete Miklukho-Maklay-pris af Det Russiske Geografiske Selskab.

Ulla Johansen får prisen for sin livslange interesse for og videnskabelige studier af de tyrkiske og altaiske folk i Sibirien.

Prisoverrækkelsen skete den 27. april 2018 i selskabets hovedsæde i Skt. Petersborg, hvor den 90-årige prismodtager var til stede, på trods af, at hun ser meget dårligt.

Det kan man forstå, når man ser hvem hun fik overrakt prisen af, for det var nemlig ingen ringere end præsidenten for den Russiske Føderation, Vladimir Vladimirovitsj Putin. Overrækkelsen skete endvidere under nærværelse af Ruslands forsvarsminister, Dmitri Sjoigu.

Tilstedeværelsen af Kremls absolutte elite beviser bare, at Det Russiske Geografiske Selskab, på trods af, at det på sin hjemmeside deklarerer, at det er en NGO, alligevel er noget helt andet og mere. Det blev grundlagt per kejserligt dekret af selvherskeren Nikolaj 1. i 1845 og blandt initiativtagerne var en stribe af Ruslands fremmeste mænd, hvor de fleste faktisk var tyskbaltere, her med russisk transskription: bl.a. admiralerne Fjodor Petrovitsj Litke, Ivan Fjodorovitsj Kruzensjtern, Ferdinand Petrovitsj Vrangel og Pjotr Ivanovich Rikord samt en stribe medlemmer af videnskabsakademiet i Skt. Petersborg, herunder naturvidenskabsmanden Karl Maksimovitsj Ber, astronomen Vasilij Jakovlevitsj Struve, geologen Grigorij Petrovitsj Gelmersen and statistikeren Peter Ivanovitsj Keppen; foruden en militær leder fra landjorden, generalkvartermester Fjodor Fjodorovich Berg. Derudover nævner selskabet på sin hjemmeside tre russere blandt sine grundlæggere - samt lingvisten

Vladimir Dal, hvis far var dyrlæge fra Danmark. Nikolaj Miklukho-Maklay (1846-1888) var en russisk opdagelsesrejsende af ukrainsk afstemning, som lagde den vigtigste del af sin indsats i Ny Guinea og Australien.

Ulla Johansen fødtes i 1927 i Tallinn som datter af historikeren Paul Johansen, der på dette tidspunkt havde dansk statsborgerskab. Paul Johansen blev stadsarkivar i Tallinn, men valgte at forlade Estland sammen med tyskbalterne i efteråret 1939, efter Molotov-Ribbentrop-pagten. Familien kom første til Poznan (tysk Posen) i det tyskbesatte Polen og siden til Hamborg, hvor Paul Johansen var professor i historie ved universitetet. Ulla Johansen studerede etnologi og turkologi ved universitetet i Hamborg og tog eksamen i 1953. Efter en kort periode som oversætter for Røde Kors blev hun ansat på Museum für Völkerkunde i Hamborg, hvor hun de tre sidste var leder af afdelingen for Syd- og Østasien. Under tiden ved museet havde hun, med støtte fra forskningsstipendier, været på flere lange ophold i Tyrkiet. 1965-1968 var hun assistent ved Institutet for Sydasien ved universitetet i Heidelberg, hvor hun habiliterede sig (aflagde endnu en doktorafhandling, hvilket i Tyskland giver professorkompetence) i 1968 og underviste videre som lektor i

fire år derefter. I 1973 blev hun ansat som professor ved og leder af instituttet for kultur- og socialantropologi ved universitetet i Köln, hvor hun var, indtil hun gik på pension i 1990. Ulla Johansen er stadig faglig aktiv, og ville være det i endnu højere grad, hvis synet havde tilladt det. Før og under sin pensionering har hun været formand for flere nationale og internationale forskersammenslutninger og redigeret fagtidsskrifter. Hun har også kastet sig over at støtte uddannelsen af nye forskertalenter, gerne fra de egne i Rusland, som hun har studeret. Hun har også undervist i Estland, for hun skriver og taler estisk – hendes danske er ikke helt så godt, men det er der. pk.

Turid Farbregd får nordisk oversætterpris

Vores medlem Turid Farbregd modtog ved en reception i Stockholm Letterstedtska föreningens nordiske oversætterpris på 100.000 SEK.

Det er syvende gang, den uddeles og udgør en belønning for oversættelse mellem de nordiske sprog af litterært eller essæistisk værk eller en oversætters gerning i sin helhed. Prisen er indstiftet i kraft af en donation till Letterstedtska föreningen fra fhv. universitetslektor

i tysk ved Stockholms universitet, Lars-Olof Nyhlén, og hans hustru Marthe, Hässelby.

Bestyrelsens motivering for at give prisen til Turid Farbredg lyder således:

”Letterstedtska föreningens nordiske oversætterpris for 2018 tildeles Turid Farbredg, Norge, for hendes omfattende oversættelser af litteratur fra finsk og estisk til norsk. Hun oversætter inden for forskellige genrer som historiske romaner, kriminallitteratur, drama, poesi og dokumentar. Hun har også grundlagt lexikografien mellem finsk hhv. estisk og norsk. Hun står som forfatter eller medforfatter af samtlige nyere ordbøger mellem disse sprog.”

Letterstedtska föreningen arbejder siden 1875 med at fremme samarbejdet mellem de fem nordiske lande inden for videnskab, kunst og industri. Foreningen har nationale afdelinger i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. pk.

Ny bog om Estland

Vores medlem Mads Michael Hastrup Nilsson i Tallinn har skrevet en bog om Estland i alle dets skikkelser og med mange perspektiver- og med forord af en anden kendt Estlandsven, Uffe Ellemann-Jensen.

Han introducerer den selv her:

I 2018 er det 100 år siden Estland blev grundlagt som selvstændig stat i 1918. I den anledning udkommer den mest udførlige bog, der er skrevet på dansk om Estland. I lidt over halvdelen af de 100 år siden 1918 var landet forsvundet fra landkortet som selvstændig stat og næsten fuldstændig glemt. Trods glemslen kendte mange danskere dog sagnet om, at Dannebrog i sin tid var faldet ned fra himmelen i Estland. Det var ved den danske konge Valdemar II Sejrs slag i 1219. Det er altså 800 år siden i 2019, og det vil blive fejret både i Danmark og Estland.

De historiske forbindelser mellem Danmark og Estland er dog langt flere end Dannebrog. Dele af landet har været dansk i to forskellige perioder. Estland er ikke blot det geografisk nordligste af de tre baltiske lande, men utvivlsomt også det af landene, der har flest historiske og kulturelle bånd til de nordiske lande. Det finder man masser af eksempler på i bogen, ikke bare fra den tid, da Estland var dansk, men også senere.

I 1928, da Estland havde været selvstændigt i 10 år, skrev den danske forfatter Marius Dahlsgaard efter en rejse i landet bogen ”Estland i sommersonnen”, som beskriver landet og flere af de største seværdigheder, der vakte

Dahlsgaards begejstring. Den 90 år gamle bog citeres flere steder til sammenligning med nutiden. Som Dahlsgaards bog går denne bog i dybden med netop Estland, som har så mange interessante forbindelser til Norden. Ofte opfattes de baltiske lande som en samlet region, men ligheden mellem landene findes mest i det 20. århundredes historie, hvor de led samme skæbne.

I bogen gives en grundig indføring i Estlands historie med vægt på de seneste 100 år, herunder en detaljeret beskrivelse af den sovjetiske magtovertagelse i 1940 og ikke mindst en gennemgang af kampen for igen at opnå selvstændighed i årene op til, at det endelig lykkedes i 1991. Det nuværende Estlands samfundsforhold, såsom politik, økonomi og minoritetsspørgsmål behandles i et særskilt kapitel. Derefter tages læseren med på en kulturhistorisk rundtur til byer og andre seværdigheder i landet. Undervejs får man indblik i mange menneskeskæbner både fra den nyere og fjernere historie, ud over arkitektur og kulturhistorie. Denne del af bogen kan bruges som egentlig rejseguide, men giver også et dybt indblik i Estland og de mange historiske forbindelser til Danmark og det øvrige Norden, uden at man nødvendigvis behøver at besøge de beskrevne steder.

Du kan læse mere om bogen her (de to første sider i hvert kapital samt forordet af Uffe Ellemann-Jensen) på www.panbaltica.com/Estlandsbog.html

Bogen kan bestilles på estlandsbog@panbaltica.com og koster 220 DKK + forsendelse. Butikspris anslås til 300-350 DKK.

I det nye år vil der i samarbejde med Estlands ambassade i København blive arrangeret bogpræsentation (og muligvis også andre steder i landet). Det vil DES selvfølgelig blive orienteret om, når forfatteren ved nærmere.

Afsked med Imbi og Poul

Af Peter Kyhn – med venlig hjælp fra Helle de Renouard

Vores medlem Imbi de Renouard, født Pahv (i Sverige stavet Paff), er død, 86 år gammel, den 13. august 2018. Hendes mand Poul de Renouard, som også var medlem, døde året inden, 94 år gammel, den 25. september 2017.

Imbi var født i Tallinn, faktisk på årsdagen for freden i Tartu mellem Estland og Sovjetrusland, der afsluttede den estiske frihedskrig, og kom til Sverige som 12-årig flygtning i efteråret 1944. Efter at

familien havde etableret sig i det nye land, kom hun på gymnasiet og læste siden tysk og engelsk og opnåede graden fil. kand., hvilket svarer til fire års studier.

I Imbis opvækst betød det estiske rigtig meget, som det gjorde for mange af de estiske flygtninge af hendes generation, der var født i Estland og havde oplevet ødelæggelsen af deres land og flugten over Østersøen eller gennem det brændende Europa. Desuden havde både hendes far og onkel kæmpet i frihedskrigen. Imbi har over for mig henvist til den estiske forfatter Valev Uibopuus roman "Keegi ei kuule meid" (Ingen kan høre os) som dækkende for den følelse, esterne sad tilbage med, selvom romanen egentlig handler om Estland under den første sovjetiske besættelse (1939-) 1940-1941.

Med til opdragelse som ester i folkhemmet hørte estisk lørdags- eller søndagsskole for at vedligeholde og udbygge det estiske sprog, estisk gymnastik hos den store gymnastikmester Ernst Idla, som jeg har skrevet om tidligere her i bladet, estisk korsang, estiske bøger i prænumeration fra forlag i Sverige eller Canada, medlemskab af en estisk studenterforening, i Imbis tilfælde var det Eesti Naisüliõpilaste Selts, Estlands ældste kvindelige studenterforening,

og som det ypperste, fejring af Estlands nationaldag i Konserthuset i det centrale Stockholm.

Imbi har fortalt, hvordan det fyldte hende med stolthed at se Konserthusets facade dækket af estiske flag midt i Stockholm. Fejringen af Estlands nationaldag 24. februar var en meget højtidelig lejlighed med faner, der skulle bæres ind og ud, andagter, korsang, fremførelse af estisk musik og patriotiske taler. Deltagerne var i deres stiveste puds, kvinderne gerne i folkedragt, hvor Imbis var fra den flotte gule fra Muhu.

Det er svært for moderne læsere at forstå denne stemning, men den samme ceremoni og patos fandtes, omend i mere beskedne målestok, i foreningen Eesti Kodu, da Tiina og jeg begyndte at komme der i begyndelsen af 90'erne. Jeg er ikke fri for at savne den.

Efter eksamen blev Imbi ansat som videnskabelig bibliotekar på Karolinska Institutet, som er et universitet i Stockholm, der udelukkende beskæftiger sig med medicinske uddannelser. I begyndelsen af tresserne var hun på ferie i Grækenland, og her mødte hun en dansk officer, Poul de Renouard. De blev gift i Bromma kirke i Stockholm i januar 1964.

Poul var af huguenotslægt, fra hvad man kan kalde en militærfamilie, og

var en moden mand, der havde prøvet både det ene og det andet ved siden af karrieren i forsvaret, inden han blev gift med Imbi. Blandt andet havde han bestøget Mont Blanc.

Efter en kort periode i Gladsaxe flyttede det dansk-estiske par til Aarhus, hvor de bosatte sig i Risskov og fik to børn, Helle, f. 1965, og Johan, f. 1966. Poul var på dette tidspunkt major ved Jydske Telegrafregiment på Langelandsgade Kaserne og var udstationeret ved NATO-hovedkvarteret i Mons i Belgien fra 1971 til 1974. Derefter gik Poul på pension som 52-årig, som visse officerer gjorde dengang.

Helle de Renouard fortæller: "Far kastede sig over praktisk arbejde, f.eks. med at bygge huset om. Han var en grundig mand, så det blev gjort ordentligt, hvilket vi fik bekræftet, da huset skulle sælges. Men ofte skulle der et gevaldigt tilløb til, så det tog nogen tid, inden han kom i gang. Han blev den, der ventede hjemme, når vi kom hjem fra skole – og han begyndte også at lave mad i det små. Og så hjalp han naboerne – i det hele taget var det et meget hjælpsomt miljø på den lille aflukkede vej."

Efter Pouls pensionering begyndte Imbi at arbejde som guide hos Aarhus Turistbureau med sprogene svensk, finsk og engelsk. Hun

begyndte også at læse finsk ved Aarhus Universitet, hvor hendes lektor var den altid venlige og meget estofile Tarja Soutkari, som jeg husker fra min egen tid i Lund, hvor hendes mand Pentti Soutkari var lektor i finsk og lige så estofil.

Helle de Renouard fortæller: "Da vi var mindre, talte min mor estisk til os, men vi svarede på dansk, og ganske langsomt ebbede det med sproget ud. Vores mormor var ked af, at vi ikke kunne estisk, og det har jeg da også tænkt på, når jeg blev ældre, at det kunne da have været godt at holde fast i, men sådan gik det ikke."

Helle fortsætter: "Det var selvfølgelig, den gang i 1970'erne og 1980'erne, ret anderledes at have forældre, hvor far var militærmand og mor fra Estland. Jeg gik på en progressiv skole, hvor man dengang hørte ret meget om de positive sider ved socialismen og om livet i de socialistiske lande. Mine venners forældre var yngre end mine forældre, og de var typisk lærere på gymnasier eller på universitetet, der gik ud og tog en øl på 1. maj. Det gjorde mine forældre bestemt ikke. Vi fik også at vide, hvad bagsiden af det socialistiske system var – hvilket man ikke rigtig fik i skolen dengang. Vi fik aldrig legetøj eller andet produceret i Østeuropa, og jeg tror faktisk ikke, at vi ejede et rødt stykke tøj. Vi

stolede på vores forældre, når de sagde, som de gjorde, og jeg er da glad for, at det viste sig, at det var dem, der havde ret.”

Imbi engagerede sig stærkt i det, når unge studerende fra Estland begyndte at komme til Aarhus i begyndelsen af halvfemserne, og stod bi med praktiske råd og ved lejlighed også en nærende søndagsfrokost. Dem, der har nydt godt af det, tæller bl.a. Mae Veskis Hove, formand for den estiske forening Eesti Kodu og medlem af DES, og Krõõt Kaljusto Munck, nu bosat i Tartu. Imbi udarbejdede en estisk parlør for Liberalt Oplysningsforbund og tolkede bl.a. for politiet og for Hjemmeværnet, der ofte havde estiske delegationer eller kursister på besøg.

Helle de Renouard fortæller: ”Mor var ked af det, når hun skulle i retten og oversætte for en eller anden ester, for han havde jo gjort noget forkert, stjålet eller hvad ved jeg, og det smittede af på hendes land og på esterne i øvrigt. Men hun fik også mange oplevelser ud af det. En gang kom hun til Istedgade i København, hvor hun bl.a. blev ført igennem noget så eksotisk som en bodega og en af gadens biografer. Hun fortalte om den sidste, at ”det var nu ikke så slemt, for der var pænt og rent, og der lå et hvidt håndklæde i hvert af disse aflukker”. Det var så langt fra hendes verden,

så vi syntes, at hendes nøgterne iagttagelser var ret morsomme.”

Jeg lærte Imbi at kende ved sammenkomsterne i den estiske forening Eesti Kodu i begyndelsen af 1990’erne, hvor de næsten stadig var, som da Imbi var teenager i Stockholm i slutningen af 1940’erne. Hun tog gerne toget eller bussen fra Aarhus, når der var en særlig lejlighed, f.eks. var et spændende møde i Dansk-Estisk Selskab. Imbi hjalp mig ofte med idéer til DES-Nyt, vi havde lange telefonsamtaler om alt muligt – og så skrev hun breve på sin skrivemaskine, og hun vedblev at bruge snailmail og den gamle IBM-maskine med kuglehoved. Det var kloge breve om alt muligt, garneret med relevante udklip fra østjyske aviser – bortset fra JP, for den holdt jeg selv.

Poul lærte jeg også at kende – det skete ved den fantastiske grupperejse, som Dansk-Estisk Selskab arrangerede til Estland i 1995, hvor jeg og Ulrich Holstein-Holsteinborg var guider. Vi var nogle dage henne i programmet, og bussen var præget af højt humør, ikke mindst på grund af vores to ærede, nu desværre afdøde medlemmer og nære venner Sven Erik Olem og Palle de Valeur Meller. Imbi var også med, naturligvis, men hendes styrke var mere inderligheden, ikke vidtløftige anekdoter i bussens højtaler.

Poul, derimod, var en 72 år ung, frisk fyr i korte bukser, udstyret med en god humoristisk sans, havde jeg opdaget. Da vi nåede til vores indkvartering i nogle feriehytter i Mändjala syd for Kuressaare på Saaremaa, lå disse små huse omkransende en ret stor og meget lang lavvandet dam. Da jeg så to vandcykler i dammen, udfordrede jeg Poul til en tur rundt på samme.

Men han var klogere end jeg, for han udvirkede, at vi satte os på samme vandcykel, og da det var nogle frygteligt tungroede sovjetmonstre, kunne en tur rundt langs dammens omkreds have gjort min hustru til enke efter blot to års ægteskab. Så i stedet for kappestrid tog vi en værdig æresrunde rundt langs dammen, hvorunder vi vinkede så kongeligt, vi kunne, til vores rejsefæller og andre måbende tilskuere.

Poul hjalp mig også med noget militærhistorie om bornholmeren Herman Jensen Bohn. Det var ham, der blev russisk general og en hovedrig mand i Estland i 1720'erne, hvorefter han blev hellig og spenderede formuen på bønderskoler og bibeloversættelser.

Sidste gang, jeg havde kontakt til Imbi og Poul, var, da jeg ringede for at bede om hjælp til at få noget mere at vide om Else Christensen, den danske pige, der lærte sig estisk for at kunne deltage i Ernst

Idlas gymnastiktrup i Stockholm. Imbi gav mig baggrund om livet for Idla-piger den gang, om Gymnastikhögskolans gamle, slidte gymnastiksal osv. og henviste mig i øvrigt til en god kilde, som hun kendte fra dengang, med hvis hjælp jeg fik det hele udredt.

Altid hjælpsom, aldrig påtrængende. Sådan husker jeg Imbi – med Pouls klare røst i baggrunden til hilsen.

Poul de Renouard 14.10.1922-
25.9.2017

Imbi de Renouard 2.2.1932-
13.8.2018

Andre i 2018 afdøde medlemmer og danske estofile er ambassadør **Erling Quaade (1927-2018)** og oversætteren og maleren **Anne Behrndt (1943-2018)**. Deres nekrologer følger i næste nummer af DES-Nyt. pk.